

**CONCERTUL PENTRU TROMBON ȘI ORCHESTRĂ
DE HENRI TOMASI: PARTICULARITĂȚILE STILISTICE ȘI DE GEN,
INTERPRETAREA PARTIDEI TROMBONULUI SOLISTIC
CONCERTO FOR TROMBONE AND ORCHESTRA
BY HENRI TOMASI: STYLISTIC AND GENRE PARTICULARITIES,
INTERPRETATION OF THE SOLO TROMBONE PART**

ALEXANDRU ȚAPEȘ¹³,
doctorand,
Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

<https://orcid.org/0009-0002-6183-0238>

CZU [785.6:780.646.2]:781.6

DOI <https://doi.org/10.55383/ca2026.06>

Articolul este dedicat analizei muzicologice și interpretative a Concertului pentru trombon și orchestră de Henri Tomasi – o capodoperă din tezaurul muzicii pentru instrumente aerofone. Scris în anul 1956, Concertul nu și-a pierdut actualitatea până în zilele noastre grație imaginilor vii, emoțiilor profunde, limbajului muzical proaspăt și original. Lucrarea poartă o amprentă a stilisticii jazzistice, fiind inspirată de creația marelui trombonist, compozitor și band-lider al erei swingului, Tommy Dorsey. Pe lângă analiza Concertului din punct de vedere al specificului de gen și stil, al formei și limbajului muzical, articolul conține unele observații asupra caracteristicilor interpretative ale lucrării, precum elementele ritmice și intonaționale, articulațiile complexe, specificul timbral.

Cuvinte-cheie: analiză, concert, Henri Tomasi, jazz, Tommy Dorsey, trombon, vibrato

This article is dedicated to the musicological and interpretative analysis of the Concerto for Trombone and Orchestra by Henri Tomasi – a masterpiece from the treasury of music for wind instruments. Written in 1956, the Concerto has not lost its relevance to this day thanks to its vivid images, deep emotions, fresh and original musical language. The work has an imprint of jazz stylistics, being inspired by the work of the great trombonist, composer and bandleader of the swing era Tommy Dorsey. In addition to the analysis of the concerto from the point of view of the specifics of genre and style, of the musical form and language, the article contains some observations on the interpretative characteristics of the work, such as rhythmic and intonational elements, complex articulation, and timbre specificity.

Keywords: analysis, concerto, Henri Tomasi, jazz, Tommy Dorsey, trombone, vibrato

Introducere

Compozitor francez cu origini corsicane, născut la Marseille, Henri Tomasi (1901–1971) de mic copil s-a dedicat muzicii. Influențat de tatăl său, flautist amator, Tomasi își începe studiile de teorie și solfegiu la vârsta de 5 ani. În 1908 este admis la conservatorul din Marseille unde câștigă premiile de teorie și pian. La vârsta de 15 ani s-a bucurat de Premiul I la armonie împărțit cu celebrul violonist Zino Francescatti, care devine prietenul său [1].

În timpul Primului Război Mondial a lucrat ca pianist, câștigându-și existență cântând

¹³ E-mail: sandutapes@yahoo.com

inclusiv în primele cinematografe. În 1921 își începe studiile la Conservatorul din Paris, având ca profesori pe cei mai de vază reprezentanți ai culturii muzicale franceze printre care: Charles Silver (armonie), Georges Caussade (contrapunct și fugă), Paul Vidal (compoziție), Vincent d'Indy și Philippe Gaubert (dirijat). În 1927 a câștigat Grand Prix de Rome la compoziție și Primul premiu la dirijat orchestral [2]. Face parte din renumita Societate de Muzică Contemporană *Triton* din Paris, alături de Ravel, Stravinski, Bartók, Enescu ș.a.

Creația componistică a lui Henri Tomasi include peste 120 de lucrări în diferite genuri. Este autor al numeroaselor concerte de mare virtuozitate pentru instrumente solistice și orchestră, inclusiv cele pentru flaut, oboi, clarinet, saxofon alto, fagot, corn, trompetă, chitară (*În memoria poetului asasinat Federico García Lorca*), harpă, violină, violă, violoncel, contrabas. Printre ele, *Concertul pentru trombon și orchestră* (1956) își ocupă locul de referință, fiind o lucrare care a constituit o adevărată piatră de temelie în repertoriul concertistic de trombon.

Stilistica și conținutul muzical al Concertului pentru trombon și orchestră de H. Tomasi

Muzica Concertului este inspirată din jazz, și anume din creația faimosului trombonist Tommy Dorsey, o legendă a swingului și jazzului din perioada anilor '30-'50 ai sec. XX. Despre măiestria acestui muzician și atitudinea față de el a marelui cântăreț Frank Sinatra, membru al bandului lui Dorsey, putem afla dintr-un articol publicat în Enciclopedia Britanică: „Sinatra a fost enorm influențat de interpretarea lui Dorsey la trombon și s-a străduit să-și îmbunătățească controlul respirației pentru a emula pasajele melodice fluide și neîntrerupte ale lui Dorsey”¹⁴ [3].

Piesa *I am getting sentimental over you* din repertoriul lui T. Dorsey (autorii ei fiind George Bassman și Ned Washington [4] a fost cunoscută pe scară largă în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, iar mai târziu a devenit un standard de jazz (**Exemplul 1**).

Exemplul 1. I'm Gettin' Sentimental Over You

¹⁴ Traducerea în limba română ne aparține.

Trebuie subliniat că piesa *I am getting sentimental over you* cu un solo melodios cântat de Tommy Dorsey la trombon a schimbat atitudinea unor muzicieni față de acest instrument. În special, *vibrato* care era folosit de Dorsey (așa numit *Slide Vibrato*) [5] constituia o mare noutate pentru acea perioadă. Acest tip de *vibrato* preluat de mulți tromboniști a fost numit *Dorsey's Vibrato* și astfel de denumire o poartă până în ziua de azi. Henri Tomasi a utilizat printre primii termenul de *molto vibrato* în notația partidei trombonului.

Tema, bazată pe elemente ale faimoasei melodii interpretate lui Tommy Dorsey, apare de nenumărate ori în mișcările 1, 2 și 3 ale Concertului lui H. Tomasi, constituind astfel leitmotivul întregii creații. Compozitorul nu oferă niciun indiciu, dar dovada este evidentă: a se vedea, spre exemplu, prima temă din introducerea concertului (**Exemplul 2**).

Exemplul 2. H. Tomasi, *Concertul pentru trombon și orchestră*, Mișcarea I, tema trombonului solo din introducere

Concertul pentru trombon și orchestră de H. Tomasi constă din trei mișcări contrastante, cu mișcarea din mijloc lentă – o asemenea structură este specifică genului de concert clasic-romantic. Putem observa că autorul intitulează părțile ciclului pentru a sugera ascultătorului specificul genurilor ce stau la baza lor: Partea I – *Andante et Scherzo-Valse*; Partea II – *Nocturne*; Partea III – *Final – Tambourine*.

Prima mișcare a Concertului este scrisă în forma bipartită, ceea ce nu este specific mișcărilor inițiale ale ciclului concertistic clasic-romantic. Mișcarea I începe cu o cadență *rubato* (*a piacere*) a trombonului solistic după acordul energic al orchestrei pe *ff* cu articulația secă. Interpretul are la dispoziție un material generos pentru a-și prezenta sunetul, tehnica, dar și flexibilitatea de registre. Două fraze care prezintă o improvizație liberă pe *Tema lui Tommy Dorsey* ne induc o stare de reflecție și tristețe. Putem observa numeroasele detalii pe care autorul ni le indică în partitura, cu termenii de: *libre*, *a piacere*, *cédez*, *marcato*, *décompose*. În opinia noastră, capacitățile tehnice ale trombonului sunt multiple, fiecare solist având posibilitatea să-și manifeste originalitatea, culoarea aparte a sunetului și expresivitatea muzicală.

Începând cu cifra 1, tema se dezvoltă în măsura de 12/8 cu o adiere evidentă a unui *feel* de *swing*. Este o melodie în registrul acut care reflectă o simbioză dintre stilul francez clasic de interpretare și stilul american de jazz. H. Tomasi îi oferă instrumentului solistic modalități de

expresie ca *vibrato*, *legato* specific (mai ales în registrul acut), ceea ce nu se folosea prea des de predecesorii săi. Putem observa că posibilitățile trombonului sunt aplicate într-un mod aproximativ similar cu stilul lui M. Ravel.

Discursul muzical din cifra 2 ne prezintă registrele grav și de mijloc ale trombonului. Aici observăm dialogul dintre solist și orchestră, în special intervențiile oboiului care sunt ca niște răspunsuri îndepărtate pentru frământările solistului. Putem observa varietatea de articulații în fraza următoare, iarăși ca un contrast la expoziție, în registrul de jos.

Partida trombonului în cifra 5 conține o melodie de largă respirație și de mare expresivitate subliniată cu indicațiile autorului: *espressivo*, *rubato*, precum și nuanțare dinamică variată. La sfârșitul melodiei apare o nouă articulație – *détaché*, ceea ce îi schimbă caracterul melodiei care devine mai brutală și insistentă. În cifra 7 remarcăm faimosul *vibrato* pe care compozitorul îl utilizează pentru a apropia timbral trombonul de acordurile harpei care, prin caracterul liric al sonorității ne transferă în altă stare emoțională.

Secțiunea a 2-a, *Scherzo-Valse* începe în cifra 9, aici compozitorul introduce tempoul *doimea=80* pentru patru masuri, iar mai apoi îl schimbă cu *doimea cu punct=60*, fiind un tempo destul de comod pentru interpreți. *Tema lui Dorsey* revine la cifra 11, căpătând aici un caracter de vals. Compozitorul folosește *legato* continuu între fraze pe care le desparte doar de hemiolele care apar pe timpurile slabe (**Exemplul 3**). Pentru a sublinia caracterul melodiei, este aplicată indicația de *appassionato*.

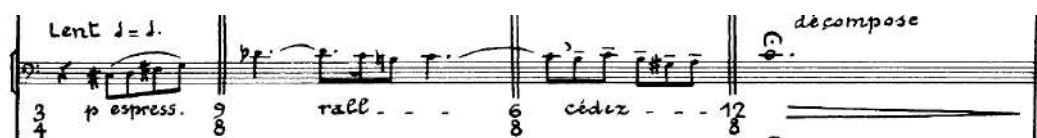
Exemplul 3. H. Tomasi, *Concert pentru trombon și orchestră*, Mișcarea I, Scherzo-Vals

În cifra 15 intervine în paralel o schimbare de articulație și de caracter. Compozitorul utilizează *portato* punând în evidență hemiolele și arătând caracterul dansant și foarte energic. Fiecare interpret trebuie să fie atent la detalii și articulații, ca de exemplu în cifra 17, unde este folosită articulația *staccato*. Compozitorul evidențiază și caracterul dramatic al momentului prefațând gamele ascendente marcate cu *crescendo*.

În cifra 23 iarăși revine *Tema lui Dorsey*. În cifra 24 compozitorul utilizează notația de *con moto*. Accentele din această cifră prefațează ultima parte ca un deznodământ energic. Epilogul Mișcării I revine cu leitmotivul lucrării interpretat aproape *rubato* de majoritatea soliștilor în dinamica *piano* cu un caracter melancolic și gânditor (**Exemplul 4**).

Exemplul 4. H. Tomasi, *Concert pentru trombon și orchestră*, Mișcarea I, cifra 27, Trb. solo

Mișcarea a doua, Nocturne, este considerată pe drept una dintre cele mai frumoase mișcări lente din repertoriul de concerte pentru trombon. Interpretul are nevoie de un control absolut asupra sunetului în registrul acut, dar și o mânuire bună a dinamicii pentru a putea reda caracterul lirico-dramatic al muzicii.

Mișcarea a II-a începe cu o introducere orchestrală limpede (flaut *piccolo*, clarinet, trompetă cu surdină, talger, harpă, violinele 1 și 2) al cărei material muzical accentuează neliniștea interioară, întrezărind dramatismul care urmează. Pe acest fundal în nuanță de *piano* începe tema trombonului care sună cantabil și expresiv, în contrast cu acompaniamentul. Autorul folosește indicațiile *vibrato* și *molto espressivo* pentru a evidenția caracterul sensibil al temei. La început, tema sună „din depărtare”, dar concentrarea emoțională este evidentă chiar din primele măsuri.

În cifra 4 apare un nou element tematic la 3/4. Partida orchestrală ne amintește de faimoasa piesă *Vals* de M. Ravel. Tema trombonului expusă cu surdină începe în *piano*, ca un răspuns primei teme și culminează în registrul acut, nuanța de *forte* pregătind cea de-a treia expunere. Aceasta sună cu o cvartă mai sus fără surdină, iar intervențiile dramatice ale orchestrei ajută firesc la atingerea culminației temei.

Tema B începe în cifra 9, reîntorcând leitmotivul lucrării din prima mișcare. Sună îndepărtat și liric, ca o amintire din trecut. Pentru a reda acest efect, compozitorul iarăși folosește surdina. Aici trebuie să subliniem caracterul jazzistic al temei și să remarcăm faptul că H. Tomasi este printre primii autori care introduce termenul *tempo di Blues* în creația academică pentru trombon (**Exemplul 5**). Totodată, utilizează și toba mica cu ritm de *swing* pentru a arăta influența evidentă de jazz, ca un tribut marelui Tommy Dorsey.

Exemplul 5. H. Tomasi, *Concert pentru trombon și orchestră*, Mișcarea II, cifra 9

Cifra 12 ne aduce o împletire a două teme (tema principală a mișcării a doua și leitmotivul lui Dorsey) – o luptă care culminează în cifra 14. Accentele dramatice sau pasajele în crescendo sunt elementele pe care le utilizează autorul pentru a reda această stare de incertitudine interioară. Repriza reprezintă expunerea variată a primei teme, iarăși expusă în

piano, aproape *ad libitum*, pe acordurile lungi ale orchestrei. Utilizarea surdinei aduce culoare calmă acestui fragment, iar dinamica în *pianissimo* pune o presiune suplimentară asupra interpretului.

Mișcarea a treia a concertului este cea mai energică, în tradiția genului de concert. Este scrisă în forma de rondo-sonată și are un caracter dansant și dramatic în același timp (**Exemplul 6**). Sonoritățile orchestrale reprezintă o bază armonică perfectă pe care se desfășoară materialul melodic al partidei trombonului. În mod special subliniem *staccato* și un registru acut în grupul lemnelor. Instrumentele de alamă (cornii și trompetele) alcătuiesc împreună cu toba mica o simbioză sonoră în stilul lui Maurice Ravel. Finalul Concertului este numit *Tambourine*, titlul acestei părți servind drept încă un reper stilistic: utilizarea genului de *tamburin* în muzica sec. XX vorbește despre penetrarea elementelor neoclasicismului¹⁵.

Exemplul 6. H. Tomasi, *Concert pentru trombon și orchestră*, începutul mișcării III

64 *Allegro Giocoso* ♩: 144-160 **Final - Tambourin**

Temele se alternează rapid, parcă nevrând să-i dea ascultătorului un moment de răgaz emoțional. Articulațiile prezintă o gamă variată de culori predominant fiind *staccato* pe gamele ascendente. De asemenea, un rol important îl au accentele, ajutând în mod evident la modelarea frazei muzicale și la punerea în relief a momentelor culminante. Același lucru putem spune și despre sonoritățile armonice, care alternează de la frază la frază. Un contrast de liniște ne oferă secțiunea melodică din dezvoltare, în care se expune unica temă lirică din această mișcare. Folosind articulația *legato* și registrul acut al trombonului, H. Tomasi ne readuce la stilul de *vibrato* al tromboniștilor de jazz ai epocii.

Mișcarea a III-a este una dramatică, culminând cu un *Con moto* continuu care durează până la finalul lucrării în care autorul menționează termenul de *Tre vif* punând presiune pe calitățile tehnice și expresive ale interpretului. Astfel, *Tambourine* concluzionează concertul în mod emoțional. Tema principală (*leitmotivul lui Dorsey*) este predominantă în aceasta parte,

¹⁵ Despre genul de tamburin (sau *tambourine*, din fr.) și caracterul neoclasic al acestuia în creația componistică a sec. XX a se vedea: [6].

ea reîntorcându-se de șapte ori în ipostaze și tonalități diferite.

Concluzii

1. Ciclul tripartit al Concertului pentru trombon și orchestră de H. Tomasi este, pe de o parte, destul de tradițional, fiind compus din trei mișcări cu raportul de tempo *Repede – Lent – Repede*. Mai puțin tradițională poate fi considerată forma fiecărei mișcări. Astfel, prima mișcare este organizată într-o structură bipartită, din care doar unele elemente (episodul la mijlocul formei, elemente de repriză la sfârșitul mișcării) ne amintesc despre forma de sonată care poate fi așteptată în prima mișcare a unui concert instrumental clasico-romantic.

2. Încă o particularitate a Concertului ar fi amplasarea unei cadențe a instrumentului solist la începutul primei mișcări și dotarea acestei teme (*Tema lui Dorsey*) cu funcția de leitmotiv al ciclului din care provine tematismul principal al tuturor mișcărilor.

3. Stilistica Concertului pentru trombon și orchestră de H. Tomasi este destul de variată, îmbinând elemente atât de diferite, precum cele ale jazzului timpuriu (*blues, swing*), ale impresionismului francez (în special, întruchipat în muzica lui M. Ravel), ale neoclasicismului (redat prin stilizarea genului de *tambourin*).

4. Partida instrumentului solistic în Concertul pentru trombon și orchestră de Henri Tomasi este foarte tehnică și necesită o mare măiestrie interpretativă. Compozitorul utilizează toate registrele instrumentului, diverse articulații, inclusiv *vibrato* specific lui Tommy Dorsey, precum și o gamă largă a nuanțelor dinamice. Cu toate că este o lucrare foarte dificilă, majoritatea interpreților de succes îl includ în repertoriul său, iar orchestrele importante din lume deseori îl utilizează în program ca o piesă de referință.

Referințe bibliografice

1. *Henri Tomasi – Main dates*. Disponibil: <https://www.henri-tomasi.fr/main-dates/?lang=en> [accesat 2026.03.16].
2. *Biographie des Editions Alphonse LEDUC*. Disponibil: <https://www.henri-tomasi.fr/biographie/> [accesat 2026.03.16].
3. Frank Sinatra. American singer and actor. In: *Britannica*. Disponibil: <https://www.britannica.com/biography/Frank-Sinatra> [accesat 2026.03.15].
4. I'm Getting Sentimental Over You. Disponibil: <https://realbook.site/im-getting-sentimental-over-you/> [accesat 2026.03.15].
5. BARRETT, W. *Vibrato: An Overview for Trombonists*. Disponibil: <https://www.trombone.org/articles/view.php?id=276> [accesat 2026.03.16].
6. Тамбурин. В: *Музыкальная энциклопедия*. Москва: Советская энциклопедия, 1981, t. 5, с. 404–405.